

**СИСТЕМА СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ НАД СЕКТОРОМ БЕЗПЕКИ:
ПОНЯТТЯ ТА ОСНОВНІ ВИДИ****SYSTEM OF SUBJECTS OF STATE CONTROL BY SECURITY SECTOR:
CONCEPTS AND MAIN TYPES**

**Гончаренко Г.А., к.ю.н., доцент,
доцент спеціальної кафедри № 1 «Правові засади державної безпеки»
Інститут підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого**

У статті розглянуто систему суб'єктів державного контролю над сектором безпеки в контексті встановлення його змісту та видів, критеріїв класифікації з позицій адміністративно-правового регулювання. Наведено наукові підходи в з'ясуванні змісту державного контролю, а саме: як функцію державного управління, як стадію управлінського процесу, як засіб забезпечення законності шляхом перевірки дотримання норм законодавства, забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, а також як діяльності органів, що мають державно-владні повноваження.

Встановлено, що сутність державного контролю над сектором безпеки полягає у: 1) спостереженні за діяльністю відповідного підконтрольного об'єкта сектору безпеки; 2) отриманні об'єктивної і достовірної інформації про стан законності та дисципліни з питань діяльності органів сектору безпеки; 3) застосуванні та використанні заходів по запобіганню й усуненню порушень законності та дисципліни в діяльності суб'єктів сектору безпеки; 4) виявленні причин та умов, що сприяють порушенням законодавства з питань управління сектору безпеки; 5) вжитті заходів щодо залучення до відповідальності осіб, винних у порушенні законності та дисципліни у діяльності суб'єктів сектору безпеки. Розкрито мету державного контролю над сектором безпеки.

Запропоновано державний контроль над сектором безпеки розуміти як засіб забезпечення законності та правопорядку у сфері управління сектору безпеки, який реалізується із застосуванням сукупності контрольних-перевірочних заходів, з метою дотримання норм законодавства з питань забезпечення національної безпеки, для ефективної реалізації прав і свобод людини і громадянина у цій сфері і направлений на захист національних інтересів держави. Запропоноване авторське визначення «суб'єкти державного контролю над сектором безпеки». Визначено критерії класифікації державного контролю над сектором безпеки і види суб'єктів такого контролю та проаналізовано їх контрольні повноваження.

Ключові слова: контроль, управління сектору безпеки, державний контроль, суб'єкти державного контролю над сектором безпеки, види державного контролю над сектором безпеки.

The article considers the system of subjects of state control over the security sector in the context of establishing its content and types, classification criteria from the standpoint of administrative legal regulation. Scientific approaches to ascertaining the content of state control are given, namely: as a function of public administration, as a stage of the managerial process as a means of ensuring legality by checking compliance with legislation, ensuring the implementation of human and civil rights and freedoms, and also as the activities of bodies, they have state credentials.

It has been established that the essence of state control over the security sector is: 1) monitoring the activities of the corresponding controlled facility of the security sector; 2) obtaining objective and reliable information about the state of legality and discipline on the activities of security sector bodies; 3) application and use of measures to prevent and eliminate violations of law and discipline in the activities of security sector entities; 4) identifying the causes and conditions conducive to the violation of the law on the management of the security sector; 5) taking measures to hold accountable those responsible for violating the law and discipline in the activities of security sector entities. The objectives of state control over the security sector are disclosed. It is proposed that state control over the security sector be understood as a means of ensuring law and order in the management of the security sector, implemented using a set of control and verification measures in order to comply with legislation on national security issues, for the effective implementation of human and civil rights and freedoms in this area and aims to protect the national interests of the state. The author's definition of "subjects of state control over the security sector" is proposed. The criteria for classification of state control over the security sector and the types of subjects of such control are determined and their control powers are analyzed.

Key words: control, security sector management, state control, subjects of state control over the security sector, types of state control over the security sector.

Постановка проблеми. Адміністративно-правове регулювання діяльності органів сектору безпеки України повинно включати систему державного контролю за діяльністю відповідних органів, адже відсутність належного контролю призводить до невчасного реагування на виклики та загрози національній безпеці, порушення прав і свобод громадян. Державний контроль за сектором безпеки України здійснюють чітко визначені законодавством суб'єкти, однак їх повноваження можуть певною мірою дублюватись, перетинаються між собою. Крім того, сучасний стан державотворення характеризується процесами реформування системи управління сектору безпеки України, проведення в державі постійних процесів оптимізації системи органів виконавчої влади, ліквідації одних державних органів та виникнення нових, а тому числі, контролюючих органів, зміною переліку складу суб'єктів сектору безпеки. Вищенаведене і вказує на своєчасність та актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх публікацій. У юридичній науці окремим аспектам повноважень суб'єктів управління приді-

ляли увагу такі вчені, як В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, Г. В., Атаманчук, Д. М. Бахрах, Ю. П. Битяк, Н. П. Матюхіна, С. В. Ківалов, В. М. Гарашук, В. А. Ліпкан, О. М. Шевчук та ін. А окремі види державного контролю за сектором безпеки досліджували Сіцінська М. В. [1], Пошедін О.І. [2], Кобринський В.Ю. та Іващенко В.О. [3], Бондаренко В. А. та Пустова Н. О. [4] та ін. Однак, дослідженню поняття та видів державного контролю за сектором безпеки приділялось науковцями не достатньо уваги, що вказує доцільність його вивчення.

Метою статті є дослідження адміністративно-правових аспектів системи суб'єктів державного контролю над сектором безпеки в контексті встановлення його змісту та видів і з'ясування критеріїв класифікації.

Результати дослідження. В сучасних умовах розвитку юридичної думки державний контроль – це багатогранне явище, плуначення якого потребує комплексного підходу. Немає єдиного поняття «державного контролю» в наукових джерелах, також не визначено термін «державний контроль над сектором безпеки» як в законодавстві, так

і в підзаконних нормативно-правових актах. Так, термін «державний контроль» (зокрема, у юридичних словниках) формулюється як діяльність уповноважених суб'єктів з перевірки фактичних даних про відповідність контрольованих об'єктів формально визначеним нормативам, що завершується прийняттям рішення про заходи реагування, які є адекватними отриманим результатам [5, с.143]. З погляду О. Ф. Андрійко, державний контроль – це діяльність державних органів, яка полягає у спостереженні, аналізі й перевірці об'єктів контролю і спрямована на запобігання, виявлення й припинення дій, що суперечать установленням державою нормам, правилам і стандартам [6, с.30]. У вузькому розумінні державний контроль розглядається як функція державного управління, що полягає у спостереженні за діяльністю об'єкта й у перевірці її відповідності управлінським рішенням, а також у попередженні й виправленні можливих помилок і неправомірних дій, що перешкоджають розвитку суспільної системи й усіх її елементів відповідно до визначених напрямків [7, с.349–350].

Шевчук О.М. виділяє чотири наукові підходи в з'ясуванні змісту державного контролю. Так, перший напрямок, в якому автор вказує, що вчені розуміють державний контроль як функцію державного управління, або (у більш широкому розумінні) як функції держави. Прихильниками цієї точки зору є В. Б. Авер'янов, П. М. Чистяков, З. С. Гладун, Л. О. Савченко та ін. Другий – в якому дослідники державний контроль розглядають із процесуальної точки зору – як стадію управлінського процесу. (М. С. Студенікіна, О. П. Полінець та ін). Третій – науковці вказують, що державний контроль є засобом забезпечення законності шляхом перевірки дотримання норм законодавства, забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина (О. М. Бандурка, О. М. Музичук та ін). Четвертий підхід щодо розуміння державного контролю як діяльності органів, що мають державно-владні повноваження (О. Ф. Андрійко, В. С. Шестак, О. М. Шевчук та ін.) [8, с.26–28]. Отже, в наукових джерелах характеристика категорії «державний контроль» здійснюється залежно від певної сфери контрольного впливу. З нашої точки зору, державний контроль над сектором безпеки є засобом забезпечення законності та правопорядку у сфері управління сектору безпеки, який реалізується із застосуванням сукупності контрольно-перевірочних заходів, з метою дотримання норм законодавства з питань забезпечення національної безпеки, шляхом ефективної реалізації прав і свобод людини і громадянина та захисту національних інтересів держави.

У межах повноважень, наданих відповідно до Конституції України, сектор безпеки підлягає демократичному цивільному контролю (ст.4) [9]. В. П. Горбулін та А. Б. Качинський визначають, що демократичний цивільний контроль над сектором безпеки включає: 1) адміністративний цивільний контроль (система наглядово-спостережних заходів і засобів, здійснюваних з боку органів державної влади), 2) демократичний контроль (інститути громадянського суспільства), який здійснюють держава та громадянське суспільство над тими структурами, які відносять до «сектору безпеки» (в українському політико-правовому полі вживаним є термін «Воєнна організація та правоохоронні органи» держави) [10, с.43].

Наприклад, Закон України «Про національну безпеку України» вказує на розуміння правової категорії «демократичний цивільний контроль» як комплекс здійснюваних відповідно до Конституції і законів України правових, організаційних, інформаційних, кадрових та інших заходів для забезпечення верховенства права, законності, підзвітності, прозорості органів сектору безпеки і оборони та інших органів, діяльність яких пов'язана з обмеженням у визначених законом випадках прав і свобод людини, сприяння їх ефективній діяльності й виконанню

покладених на них функцій, зміцненню національної безпеки України (ст.1) [9]. Здійснивши аналіз положень цього Закону, до суб'єктів контролю над сектором безпеки слід віднести: Президента України; Верховну Раду України; Раду національної безпеки і оборони України; Кабінет Міністрів України, органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування; судові органи; інститути громадянського суспільства.

Далі детальніше розглянемо питання, пов'язані з метою та сутністю державного контролю за сектором безпеки. Так, на думку О. В. Савченко під загальною метою державного контролю слід розуміти підвищення ефективності виконання державою та її органами своїх функцій, підтримання режиму законності і захист прав і свобод громадян [11, с. 163]. Як констатує Д. М. Бахрах, у системах соціального управління контроль становить собою найважливіший вид зворотного зв'язку, по каналах якого суб'єкти влади отримують інформацію про фактичний стан відносин, виконання рішень. Він використовується для підвищення виконавчої дисципліни, оцінки роботи, запобігання небажаних наслідків, оперативного регулювання процесів [12, с.247]. О. Ф. Андрійко мету державного контролю поділила на стратегічну й тактичну (або прикладну). Стратегічна мета – це забезпечення законності й дисципліни у суспільстві взагалі й у державному управлінні, зокрема. Тактична ж мета держконтролю полягає в спостереженні й аналізі відповідності діяльності всіх суб'єктів суспільних відносин установленим державою параметрам, а також у певному коригуванні відхилень від цих параметрів [6, с.22]. Слід погодитись з думкою В. Б. Авер'янова, що роль держави у суспільстві безпосередньо визначає сутність і призначення контролю. Основною метою останнього є підвищення ефективності державного управління шляхом аналізу, перевірки й спрямування діяльності суб'єктів управління відповідно до їх завдань і встановлених приписів. Підхід, що застосовувався у минулому і був основним при здійсненні контрольної діяльності – виявлення й покарання за допомогою контролю, – має поступитися місцем контролю спрямовуючому. Проведення останнього надасть можливості отримувати через зворотний зв'язок інформацію, на підставі якої можна робити висновки (припущення) стосовно стану чи ситуації, що виникли внаслідок виконання управлінських функцій чи поставлених завдань, приймати рішення, відстежувати й скеровувати ситуацію. Реагування держави й органів на вчинене правопорушення у вигляді відповідальності чи «карального впливу» не дає підстав відносити останні до основних, профілюючих повноважень цих органів [13, с.430 – 431]. З нашої точки зору, основною метою державного контролю над сектором безпеки слід розуміти підвищення ефективності виконання державою та її органами своїх функцій у сфері управління сектору безпеки, підтримання режиму законності та забезпечення захисту прав і свобод громадян та захисту національних інтересів держави.

Окремо зупинимось на з'ясуванні сутності державного контролю за сектором безпеки. Так, Г. Г. Забарний, Р. А. Калюжний та В. К. Шкарупа вбачають сутність державного контролю в наступному: 1) спостереженні за функціонуванням відповідного підконтрольного об'єкта; 2) одержанні об'єктивної і достовірної інформації про стан законності та дисципліни; 3) вживанні заходів по запобіганню й усуненню порушень законності та дисципліни; 4) виявленні причин та умов, що сприяють правопорушенню; 5) вжитті заходів щодо залучення до відповідальності осіб, винних у порушенні законності та дисципліни [14, с.95–96]. Контроль, як вважає В. С. Ківалов, призначений для оцінювання «відповідності здійснення функцій завданням, поставленим перед управлінням. Контроль забезпечує конкретність управління й здійснення його відповідно до прийнятих рішень. За допомогою контролю

суб'єкт управління отримує інформацію про результати діяльності, а також про ті помилки та зміни ситуації, що можуть призвести до невиконання поставлених завдань чи отримання зовсім інших результатів» [15, с. 292].

З нашої точки зору, сутність державного контролю над сектором безпеки полягає у: (1) спостереженні за діяльністю відповідного підконтрольного об'єкта сектору безпеки; (2) отриманні об'єктивної і достовірної інформації про стан законності та дисципліни з питань діяльності органів сектору безпеки; (3) застосуванні та використанні заходів по запобіганню й усуненню порушень законності та дисципліни в діяльності суб'єктів сектору безпеки; (4) виявленні причин та умов, що сприяють порушенню законодавства з питань управління сектору безпеки; (5) вжитті заходів щодо залучення до відповідальності осіб, винних у порушенні законності та дисципліни у діяльності суб'єктів сектору безпеки.

Слід також погодитись з точкою зору В. М. Гаращука, що суб'єктами контролю в державному управлінні є відповідні контролюючі органи (як державні, так і недержавні), відомчі й спеціалізовані, на які покладено обов'язок здійснювати контрольні дії щодо об'єкта та предмета контролю в державному управлінні [16, с.127]. На думку Т. В. Макаренко суб'єктами державного контролю є, у (взьому) значенні – це стосується лише суб'єктів, які: 1) мають статус державних органів; 2) такого статусу не мають, але наділені державою делегованими контрольними повноваженнями. Автор вказує також на (широке) розуміння суб'єктів державного контролю. І це стосується усіх суб'єктів, що наділені контрольними повноваженнями, у зв'язку з чим мова повинна йти про міжнародних, державних, муніципальних та громадських суб'єктів контролю [17, с. 614]. З нашої точки зору, суб'єкти державного контролю над сектором безпеки – це система державних органів (посадових осіб) у сфері управління сектору безпеки, що наділені державно-владними повноваженнями, які здійснюють контрольні дії, в певній послідовності та в межах їх компетенції, відповідно до норм правових актів з питань організації сектору безпеки, із метою забезпечення національної безпеки та захисту національних інтересів держави.

Варто відмітити, що стосовно розподілу на види державного контролю немає єдиної точки зору науковців. Так, С. Г. Стеценко пропонує виокремлювати державний і громадський контроль (із внутрішнім розподілом) [18, с.195-198], В. Б. Авер'янов здійснює поділ контролю на загальний, спеціальний (за характером і обсягом контрольних повноважень), попередній, поточний (оперативний), наступний (за часом проведення), зовнішній, внутрішній (за характером організаційних зв'язків контролюючого суб'єкта з підконтрольним об'єктом), державний, громадський (за суб'єктом здійснення) [7, с. 352-355]. В. М. Гаращук пропонує десять критеріїв для класифікації контролю у державному управлінні на види, і при цьому цей перелік, на його думку, не є вичерпним. Такими критеріями є: 1) залежно від органу, що здійснює; 2) залежно від підконтрольного об'єкта; 3) за загальною сферою діяльності, яка підлягає контролю; 4) за предметною сферою діяльності, яка підлягає контролю; 5) за формами проведення; 6) за напрямками втручання в оперативну діяльність підконтрольної структури; 7) за ступенем (глибиною) втручання в оперативну діяльність підконтрольного органу; 8) за часом його проведення; 9) за об'єктом (кількістю) видів діяльності підконтрольної структури, що досліджується; 10) з використанням технічних засобів і спеціальних приладів та без таких тощо [19, с.88]. О. М. Шевчук доповнює вищенаведені критерії також наступними: 1) за суб'єктом ініціативи їх проведення; 2) за обсягом повноважень суб'єктів державного контролю; 3) структурною побудовою органів виконавчої влади; 4) за режимом контролю; 5) за підставами проведення перевірки; 6) за

джерелами отримання даних щодо проведення контролю; 7) за кількісним складом суб'єктів державного контролю; 8) за можливістю фіксувати процес здійснення контролю засобами аудіо- й відеотехніки тощо [8, с.187–189]. Існує також класифікація державного контролю за таким підставами як: природа суб'єктів контрольної діяльності; завдання, що стоять перед ними; зміст діяльності; характер повноважень, якими наділений суб'єкт контролю; стадії контрольної діяльності; характеру взаємовідносин між суб'єктом та об'єктом контролю; правовими наслідками здійснення контролю та ін. [20].

З нашої точки зору, враховуючи напрацювання провідних вчених-юристів в цій царині, слід виділити наступні критерії класифікації державного контролю над сектором безпеки за: (1) предметом та об'єктом; (2) формою та методом; (3) змістом контролю та його сферою проведення; (4) видом контролюючих суб'єктів, (5) обсягом повноважень контрольного органу, (6) характером відносин суб'єкта контролю з підконтрольним об'єктом; (7) напрямком та ступенем здійснення контрольних заходів; (8) підставами проведення перевірки; (9) джерелами отримання даних щодо проведення контролю; (10) кількісним складом суб'єктів державного контролю; (11) характером взаємовідносин між суб'єктом та об'єктом контролю; (12) можливістю фіксувати процес здійснення контролю засобами аудіо- й відеотехніки; (13) правовими наслідками в результаті здійснення державного контролю та ін.

В наукових джерелах, за критерієм поділу в залежності від суб'єктів та сфери діяльності, виділяють наступні види державного контролю як інструменту забезпечення національної безпеки: 1) парламентський контроль, 2) президентський контроль, 3) контроль, здійснюваний органами державної влади (фінансовий, фіскальний, банківський, валютний, ціновий, антимонопольний, санітарно-епідеміологічний, екологічний, охорони праці тощо); 4) судовий контроль [21, с.53–54]. Контроль у сфері національної безпеки Кобринський В. Ю. поділяє на два основні види: державний і недержавний. При цьому зазначимо, що відповідно до Стратегії, суб'єктами державного контролю у сфері національної безпеки є: Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Рада національної безпеки і оборони України в межах їхніх повноважень, визначених Конституцією і законами України, а також центральні органи виконавчої влади України, Збройні Сили України та інші військові формування, правоохоронні і розвідувальні органи, утворені відповідно до законів України та інші органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації [22].

Суб'єктами недержавного контролю у сфері національної безпеки на думку Кобринського В. Ю. виступають: органи місцевого самоврядування, об'єднання громадян (громадські організації, політичні партії), професійні спілки, окремі громадяни, ЗМІ, приватний нотаріат; адвокатура; приватні детективні, охоронні та безпекові агентства; релігійні об'єднання, служби безпеки суб'єктів господарювання, козацтво; суб'єкти підприємницької діяльності. Автор також здійснює розподіл державного контролю за критерієм залежності від суб'єкта на такі підвиди: 1) загальнодержавний і 2) відомчий. Причому загальнодержавний контроль можна поділити і наступним чином, на: президентський, парламентський, урядовий, безпековий і судовий [22]. Мікуліна М. М. здійснює поділ контролю над правоохоронними органами за таким критерієм як різновиди суб'єктів, а саме на: 1) державний, підвидом якого є парламентський, президентський, урядовий, контроль міністерств та відомств, контроль державних місцевих адміністрацій та інших місцевих органів влади, судовий контроль; 2) самоврядний (представницький) контроль за діяльністю правоохоронних органів в Україні; 3) громадський контроль за діяльністю правоохоронних органів в Україні; 4) міжнародний контроль за діяльністю пра-

воохоронних органів в Україні [23]. Вичалківська Ю. С. визначає систему суб'єктів контролю над сектором безпеки і оборони більш розгалужено і поділяє їх на такі групи, як: 1) державний (президентський, парламентський, урядовий контроль, контроль міністерств та відомств, контроль місцевих державних адміністрацій та інших місцевих органів влади); 2) міжнародний (урядовий і неурядовий контроль); 3) самоврядний (органи місцевого самоврядування); 4) громадський (контроль, який здійснюється інституціями громадянського суспільства) [24, с.121].

Система державного контролю над сектором безпеки, з власної точки зору, включає такі складові, як: а) контроль з боку Президента України (президентський контроль); б) контроль, що здійснюється органами законодавчої влади (парламентський контроль); в) контроль органів виконавчої влади, здійснюваний органами та посадовими особами органів виконавчої влади (урядовий контроль); г) контроль міністерств та відомств, контроль місцевих державних адміністрацій та інших місцевих органів влади; е) контроль з боку судових органів (судовий контроль).

Розглянемо окремі види здійснення державного контролю над сектором безпеки на прикладі контролю з боку Президента України та контролю з боку Верховної Рада України, а також контролю з боку Кабінету Міністрів України. Так, Президент України здійснює контроль над сектором безпеки як безпосередньо, так і через очолювану ним Раду національної безпеки і оборони України та створені ним у разі необхідності консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби (ст.5) [9]. Верховна Рада України здійснює парламентський контроль за сектором безпеки. Верховна Рада України створює комітети, які мають контрольні повноваження в секторі безпеки і може створювати тимчасові спеціальні комісії, тимчасові слідчі комісії. Парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. При цьому, Кабінетом Міністрів України, Службою безпеки України, Управлінням державної охорони України подаються до Верховної Ради України щорічні письмові звіти про діяльність складових сектору безпеки (ст.6). А Закон України «Про Службу безпеки України» проголошує, що постійний контроль за діяльністю Служби безпеки України, дотриманням нею законодавства здійсню-

ється саме Верховною Радою України. Голова Служби безпеки України щорічно подає Верховній Раді України звіт про діяльність Служби безпеки України (ст.31) [25]. Також Верховна Рада України може проводити парламентські слухання з питань національної безпеки, може офіційно запросити або вимагати присутності на пленарному засіданні Верховної Ради України для заслуховування посадових чи службових осіб органів сектору безпеки [9].

Кабінет Міністрів України здійснює контроль за дотриманням законодавства та реалізацією державної політики у сфері національної безпеки, звітує з цих питань перед Президентом України і Верховною Радою України. Кабінет Міністрів України подає до Верховної Ради України щорічні письмові звіти про діяльність складових сектору безпеки (ст.6). Відповідно ст. 27 Закону України «Про національну безпеку України» Кабінет Міністрів України має повноваження щодо проведення комплексного огляду сектору безпеки і оборони та здійснює контроль за їх проведенням [9]. Кабінет Міністрів України забезпечує контроль за діяльністю Державної спеціальної служби транспорту, Національної поліції України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Державної міграційної служби України та інших органів виконавчої влади, які входять до сектору безпеки України.

Висновок. Суб'єкти державного контролю над сектором безпеки – це система державних органів (посадових осіб) у сфері управління сектору безпеки, що наділені державно-владними повноваженнями, які здійснюють контрольні дії, в певній послідовності та в межах їх компетенції, відповідно до норм правових актів з питань організації сектору безпеки, із метою забезпечення національної безпеки та захисту національних інтересів держави.

Система державного контролю над сектором безпеки включає такі складові, як: а) контроль з боку Президента України (президентський контроль); б) контроль, що здійснюється органами законодавчої влади (парламентський контроль); в) контроль органів виконавчої влади, здійснюваний органами та посадовими особами органів виконавчої влади (урядовий контроль); г) контроль міністерств та відомств, контроль місцевих державних адміністрацій та інших місцевих органів влади; е) контроль з боку судових органів (судовий контроль).

ЛІТЕРАТУРА

1. Сіцінська М. В. Демократичний цивільний контроль над сектором безпеки і оборони України : монографія. К. : НАДУ, 2014. 364 с.
2. Пошедін О.І. Демократичний цивільний контроль над сектором безпеки і оборони України і перспективи його вдосконалення. *Вісник НАДУ. Серія "Державне управління"*. 2019. №1(92). С.31–38.
3. Кобринський В.Ю., Іващенко В.О. Державний контроль у сфері національної безпеки України: моногр.. Переяслав-Хмельницький : [К С В], 2010. 159 с.
4. Бондаренко, В. А., Пустова Н. О. Парламентський контроль у системі державного контролю. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія юридична*. 2017. Вип. 1. С. 159-171.
5. Юридический научно-практический словарь – справочник: основные термины и понятия / авт.– сост.: О. Ф. Скакун, Д. А. Бондаренко. Х.: Эспада, 2007. 482 с.
6. Андрійко О. Ф. Організаційно-правові проблеми державного контролю у сфері виконавчої влади: дис. ... д-ра юрид. наук. : К., 1999. 399 с.
7. Адміністративне право України: підручн. / ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). К. : Вид. «Юридична думка», 2004. С. 349 – 350.
8. Шевчук О. М. Правове регулювання у сфері контролю за обігом наркотиків: моногр. Х.: Право, 2017. – 424 с.
9. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. ст.241.
10. Горбулін В. П., Качинський А. Б. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки : моногр. К. : НІСД, 2010. 288 с.
11. Савченко О. В. Співвідношення державного і громадського контролю. *Право і суспільство*. 2015. № 4. Ч. 3. С. 162–167.
12. Бахрах Д. Н. Административное право России: учебник для вузов. М.: Норма, 2000. 640 с.
13. Виконавча влада і адміністративне право: моногр. за ред. В. Б. Авер'янова. К.: Вид. дім «Ін-Юре», 2002. 668 с.
14. Забарний Г. Г. Адміністративне право України: навч. посіб. / Г. Г. Забарний, Р. А. Калюжний, В. К. Шкарупа. К.: Вид. Паливода А. В. 2003. 384 с.
15. Адміністративне право України: підруч. / за заг. ред. С. В. Ківалова. О.: Юрид. літ, 2003. – 896 с.
16. Гаращук В. М. Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державному управлінні: дис. ... д-ра. юрид. наук: спец. 12.00.07. Х., 2003. 412 с.
17. Макаренко Т. В. Суб'єкти, які здійснюють державний контроль за діяльністю установ виконання покарань. *Форум права*. 2011. № 1. С. 610–616. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11mtvuvp.pdf> (дата звернення 28.05.2020).
18. Стеценко С.Г. Адміністративне право України: навч. посібн. К.: Атіка, 2007. 624 с.

19. Гаращук В.М. Контроль та нагляд у державному управлінні: моногр. Харків: Фоліо, 2002. – 176 с.
20. Єдинак Т. С., Павлишен О. В. Контроль як функція державного управління: сутність та класифікація. URL: irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?...2 (дата звернення 28.05.2020).
21. Гонак І. Державний контроль як інструмент забезпечення національної безпеки в умовах зростання інтенсивності економічного суперництва. *Економічний дискурс*, 2018, 1: 51-61.
22. Кобринський В. Ю. Державний контроль у сфері національної безпеки України дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 Київ. нац. ун-т внутр. справ. К., 2008. 209 с. URL: <http://www.disslib.org/derzhavnyi-kontrol-u-sferi-natsionalnoyi-bezpeky-ukrayiny.html> (дата звернення: 25.05.2020).
23. Мікуліна М. М. Механізм контролю за Службою безпеки України у сфері забезпечення особистих немайнових прав фізичної особи. 2013. № 1(7): URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n1/13mmmpfo.pdf>. (дата звернення: 25.05.2020).
24. Вичалківська Ю. С. Організаційно-правове регулювання демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 1. С. 116–121.
25. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 р. № 2229-XI. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. Ст.382.